

## بسم الله الرحمن الرحيم

### عنوان: دستاوردهای حضور موثر در فضای مجازی بر اساس کلام مقام معظم رهبری

سیده محدثه رضوی<sup>۱</sup>

معصومه بابایی<sup>۲</sup>

زینب کلیج<sup>۳</sup>

وجیهه قاسم زاده<sup>۴</sup>

### چکیده

دنیای امروز، دنیای فن آوری ارتباطات پیشرفته و اطلاعات است. استفاده حساب شده از فضای مجازی باعث رشد سطح فکری فرد و آگاهی او خواهد شد. این اهمیت به قدری است که مقام معظم رهبری علیه السلام می فرماید: «اگر من امروز رهبر انقلاب نبودم، حتماً رئیس فضای مجازی می شدم و اهمیت فضای مجازی به اندازه اهمیت انقلاب اسلامی است.» با توجه به این اهمیتی که بیان شده، نگارندگان به دستاوردهای حضور موثر در این فضا را با در نظر گرفتن کلام مقام معظم رهبری علیه السلام مورد بررسی قرار داده و به روش توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و سایت‌های معتبر، به این نتایج دست یافته‌اند که اهم آن عبارتند از: ۱. دستاوردهای فردی عبارتند از: الف) افزایش دسترسی به اطلاعات و آموزش، ب) بهبود مهارت‌های فردی، ج) فرصت‌های شغلی و ... ۲. دستاوردهای اجتماعی عبارتند از: الف) تقویت وحدت در فضای مجازی، ب) تامین امنیت در فضای مجازی، ج) استقلال و عدم وابستگی به بیگانگان و ....

**کلیدواژه‌ها:** ارتباطات، رایانه، فضای مجازی، مقام معظم رهبری.

### مقدمه

دنیای امروز، دنیای فناوری ارتباطات پیشرفته و اطلاعات به روز است. مهم‌ترین جلوه‌ی آن در فضاهای مجازی نمود پیدا می‌کند. فضای مجازی، فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه‌ها و ابزارهای ارتباطی دیجیتال به وجود

---

<sup>۱</sup>. معاون پژوهش مدرسه علمیه فاطمه الزهراء علیها السلام آمل S.mr2020@yahoo.com

<sup>۲</sup>. طلبه پایه پنجم حوزه علمیه حضرت فاطمه الزهرا علیها السلام شهرستان آمل.

<sup>۳</sup>. طلبه پایه پنجم حوزه علمیه حضرت فاطمه الزهرا علیها السلام شهرستان آمل.

<sup>۴</sup>. طلبه فارغ التحصیل حوزه علمیه حضرت فاطمه الزهرا علیها السلام شهرستان آمل.

آمده و تمام انسان ها را در هر جای جهان به هم متصل می کند. تاثیر فضای مجازی بر زندگی اگر به صورت حساب شده و کنترل شده باشد، اثرات مثبتی خواهد داشت، استفاده از فضای مجازی باعث رشد سطح فکری فرد و در ادامه آگاهی او خواهد بود و دسترسی به خدمات را آسان کرده است و این فضا برای افراد شاغلی که علاقمند به یادگیری انواع زبان و هنر و.. هستند فرصتی شده است، تا از آموزش های مجازی بهره مند شوند.

فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیمسبون؛ نویسنده ی کانادایی در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت و از نظر وی فضای مجازی، فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه ها به وجود آمده و تمامی انسان ها را در جهان به هم متصل کرده است. تاکنون تعدادی از نویسندگان در خصوص معرفی فضای مجازی و بیان مزایا و آسیب های آن تألیفاتی داشته اند مانند مقاله ی «فضای مجازی، ابعاد، ویژگی ها و کارکردهای آن در عرصه هویت با محوریت شبکه های اجتماعی مجازی» اثر محمد مهدی حلاج در نشریه معرفت به مسائلی همچون هویت، فضای مجازی، هویت دینی، هویت ملی و برخی آسیب های اجتماعی می توان تاثیرات آن بر ابعاد مختلف زندگی پرداخته است. مقاله «فناوری فضای مجازی و پیشرفت» اثر فاطمه محمودی، سارا یوسفی، احمد عباسی دره بیدی است که در مورد موضوعاتی همچون جهانی و فرامرزی بودن، جذابیت تنوع فضای مجازی، آزادی اطلاعات و ارتباطات آن، را بررسی کرده اند. و هدف نگارنده از این پژوهش بررسی جایگاه جنبه های مثبت فضای مجازی در جهت پیشرفت توسعه ی جنبه های مختلف جامعه می باشد. و مقاله «تأثیرات مثبت و منفی فضای مجازی» اثر مرضیه ترابیان، در مورد موضوعاتی همچون، قابلیت های جذاب اینترنت، انتشار سریع و آزادانه اخبار و اطلاعات، افزایش قدرت تحلیل و تقویت روحیه انتقادی، شکل گیری و تقویت خرد جمعی، امکان عبور از مرزهای جغرافیایی پرداخته است و هدف نگارنده از نوشتن این مقاله آشنا کردن جوانان، نوجوانان و والدین آنها از آثار مثبت و منفی فضای مجازی است. شبکه های اجتماعی، فضایی آنلاین می باشند که بر ساخت و بازتاب روابط اجتماعی میان افراد تمرکز می کنند. با توجه به عنوان کتاب «فضای مجازی و فرهنگ جوانان» هدف نویسنده بررسی تأثیر فضای مجازی بر فرهنگ جوانان و برخورد آنان با مسائل اجتماعی است. در این کتاب به بررسی تأثیر فضای مجازی بر شیوه های ارتباطی و اجتماعی جوانان، اثرات مثبت و منفی آن بر فرهنگ و شخصیت آنان، تأثیر فضای مجازی بر سلامت روانی جوانان و نحوه مقابله با این تأثیر پرداخته است.

کتاب بشقاب های سفره پشت بام اثر محمد محسن ولدی، موضوعاتی نظیر آگاهی بخشی، جلوگیری از جو زدگی در استفاده از فضای مجازی، رسانه و ماهواره را مورد بررسی قرار داده و نگارنده در نظر داشته که با نگارش این کتاب افراد را با آلودگی های که در فضای مجازی وجود دارد آشنا کند. کتاب راز رسانه، مجموعه ای از گفتارهای است که حول محور بایدها و نبایدهای رسانه ها در جمهوری اسلامی ایران بحث می کند. این کتاب که با هدف آگاه سازی و روشن گری انتقادی نسبت به فضای رسانه، به خصوص سینما و تلویزیون، به کوشش «یاسر عسگری» گردآوری شده است. کتاب خانواده ها بدانند اثری از محمد مهدی فرجی که مروری بر آسیب ها و راهکارهای

استفاده از فضای مجازی است و هدف در این کتاب آسیب شناسی و راهکارهای جلوگیری از آسیب و پاسخ به شبهات مطرح شده است. همچنین در کتاب احکام شبکه‌های اجتماعی اثر محمود صادقی نیز به مباحثی نظیر آداب استفاده از شبکه‌های اجتماعی، آسیب‌ها و پیامدهای آن و همچنین به برخی از فواید شبکه‌های اجتماعی و مدیران شبکه‌های اجتماعی اشاره داشته است. نگارندگان در نظر دارند با استفاده از این منابع، همچنین منابع معتبر دیگر و سخنان ارزشمند مقام معظم رهبری به این مسئله بپردازند که دستاوردهای حضور موثر در فضای مجازی در کلام مقام معظم رهبری چگونه می‌باشد.

اهمیت فضای مجازی به قدری است که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «اگر من امروز رهبر انقلاب نبودم حتماً رئیس فضای مجازی می‌شدم و اهمیت فضای مجازی به اندازه اهمیت انقلاب اسلامی است.» با توجه به اینکه این امکانات گسترده و وسیع است و در دسترس همگان وجود دارد اگر کنترل شده و حساب شده نباشد مشکلاتی را در پی دارد با توجه به این اهمیتی که بیان شد نگارندگان در نظر دارند دستاوردهای حضور موثر در این فضا را با در نظر گرفتن کلام مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار دهند تا طلاب و دانشجویان از آن بهره‌مند شوند. هدف از نگارش این مقاله آگاهی و تبیین دستاوردهای حضور موثر افراد در فضای مجازی می‌باشد که بر اساس کلام مقام معظم رهبری است تا با پاسخ به برخی پرسش‌های مطرح شده در فضای مجازی با کلام مقام معظم رهبری پرداخته شود. این مقاله می‌تواند مورد استفاده بسیاری از والدین و افرادی که در مورد فضای مجازی و سواد رسانه‌ای به تبلیغ می‌پردازند مورد استفاده قرار گیرد.

## مفهوم شناسی

در ادامه به توضیحی در مورد واژه کانونی این پژوهش یعنی «فضای مجازی» و بعد از آن به بررسی ترکیب «حضور موثر» پرداخته میشود.

## معنای فضای مجازی

فضای مجازی یک مفهوم فردی و همچنین بین‌المللی است که یک فناوری دیجیتال گسترده و به هم پیوسته را توصیف می‌کند. این اصطلاح از داستان‌های علمی و هنری وارد فرهنگ عامه شد، اما اکنون توسط استراتژیست‌های فناوری، متخصصان امنیتی، رهبران دولت، ارتش و صنعت و کارآفرینان برای توصیف حوزه محیط جهانی فن‌آوری استفاده می‌شود. برخی دیگر فضای مجازی را فقط یک محیط مفهومی می‌دانند که در آن ارتباط از طریق شبکه‌های رایانه‌ای اتفاق می‌افتد. این واژه در دهه ۱۹۹۰ رواج پیدا کرد که استفاده از اینترنت، شبکه و ارتباطات دیجیتال همه به طرز چشمگیری در حال رشد بود و اصطلاح فضای مجازی توانست بیانگر ایده‌ها و پدیده‌های جدیدی باشد که در حال ظهور بودند. در سال ۱۹۹۸ اینترنت به یک فضای جهانی تبدیل شد و مفاهیم متعارف و مرزهای بین‌المللی را درهم نوردید. تا قبل از جهانی شدن اینترنت، اینترنت دولت امریکا و سازمان Sia از آن برای مخابرات جاسوسی در سراسر جهان از جمله ایران بهره می‌برد.

اینترنت را می‌توان به عنوان یک سلاح قدرتمند جنگ سرد که به راحتی می‌تواند با جنگ هسته‌ای مقابله کند نام برد. فضای مجازی و سایبری در معنا به مجموعه‌هایی از ارتباطات درونی انسان‌ها از طریق رایانه و مسائل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته می‌شود. وقتی صحبت از فضای مجازی به میان می‌آید مردم اغلب به کامپیوتری فکر می‌کنند و اینکه به اینترنت متصل است در حالیکه این فقط بخش بسیار کوچکی از فضای مجازی را تشکیل می‌دهد از نگاه دیوید بل فضای مجازی فقط و مجموعه‌ای از سخت افزار نیست بلکه مجموعه‌ای از تعاریف نمادین است که شبکه‌ای از عقاید و باورها را در قالب داد و ستد بیت (Bit) رد و بدل می‌کند فضای مجازی در واقع نامی است که تعداد زیادی از کاربردهای امروز فناوری‌های جدید ارتباطی را در بر می‌گیرد. این نام نخستین بار بوسیله ویلیام گیbson در رمان نورومانس ابداع شد. همچنین گفته شده است فضای مجازی یک شبکه گسترده جهانی است که شبکه‌های مختلف رایانه‌ای در اندازه‌های متعدد و حتی رایانه‌های شخصی را با استفاده از سخت افزارها و نرم افزارهای گوناگون و با قراردادهای ارتباطی به یکدیگر وصل می‌کند. (دره بیدی، یوسفی، محمودی، ۱۳۹۵، شماره ۱۰، ص ۱۰)

## حضور موثر

حضور موثر در هر مکان و هر زمانی منوط به برنامه ریزی دقیق، اجرا دستور العملها و نظارت بر اجرای دقیق و صحیح آن امر ابلاغی می‌باشد. در مورد فضای مجازی نیز این امر استثنا بردار نیست، اگر بخواهیم در فضای مجازی در هر اموری به ویژه در مسایلی که رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای رحمته الله علیه بر آن صحه گذاشته اند موثر باشیم نیازمند برنامه ریزی دقیق مسئولین و فعالان فضای مجازی هستیم تا بتوانیم در قالب سازمانی و یا به صورت گروهی کار را به نتیجه برسانیم فعالیتهای متعددی که با اجرا و نظارت دقیق بر آن، دستاوردهایی به دنبال داشته باشد. مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در مورد این مسئله می‌فرمایند: «برادران و خواهران عزیز! برنامه ریزی کنید. کاری کنید که بیست سال دیگر در این کشور، اگر کسی استعداد علمی داشت، بتواند سری در مجموعه ی علمی جهان بلند کند تا کشور ایران بتواند در میان مجموعه ها و جوامعی در دنیا که از این لحاظ، صاحب قضیه اند، یکی از اصحاب قضیه باشد. الان این طور نیست! حتی در علومی که ریشه دار و سابقه داریم و حتی در علم اخلاق هم آنها بیشتر از ما کتاب نوشته اند و تحقیق دارند!» (در دیدار رؤسای دانشگاههای سراسر کشور، ۱۳۷۶/۱۲/۰۶). حضور موثر در فضای مجازی دارای دستاوردهای فراوان و متعددی می‌باشد که در این مقاله در بعد دستاوردهای فردی و اجتماعی به آن پرداخته می‌شود.

## دستاوردهای فردی

در ادامه به بررسی چند مورد از دستاوردهای فردی مصادیق حضور موثر در فضای مجازی بر اساس کلام مقام معظم رهبری رحمته الله علیه می‌پردازیم.

## الف) افزایش دسترسی به اطلاعات و آموزش

افزایش دسترسی به اطلاعات و آموزش یکی از مولفه‌های آثار فردی حضور موثر در فضای مجازی است. چه بسا تاثیر فضای مجازی بر زندگی با دو پیامد مثبت و منفی همراه است. اگر استفاده از فضای مجازی کنترل نشود اثرات منفی آن گریبان‌گیر ما خواهد شد، اما اگر به صورت حساب شده و کنترل شده باشد اثرات مثبتی خواهد داشت. امروزه چرخیدن در صفحات اینستاگرام، دیدن زندگی‌های پر زرق و برق و امکانات نجومی و از همه مهم‌تر، چشم و هم چشمی‌هایی که به وضوح دیده می‌شود باعث خراب شدن بسیاری از زندگی‌ها شده است و آرامش خانواده‌ها را مختل کرده است، براساس تحقیقات روانشناسان مطرح جهان: «فضای مجازی متشکل از چندین نرم افزار است که استفاده از فضای مجازی باعث رشد سطح فکری فرد و در ادامه آگاهی او خواهد بود و دسترسی به خدمات را آسان کرده است علاوه بر تاثیرات مثبت بر زندگی خانواده‌ها تاثیرات مخربی هم داشته است. بسیاری از افراد تصویری از زندگی خودشان در فضای مجازی منتشر می‌کنند که ممکن است دیگران فکر کنند که واقعاً این بهترین سبک از زندگی است و حتی ممکن است رفتارهای ناسالم را در فضای مجازی تبلیغ کنند. و همین نکته باعث تغییر در عقاید برخی از افراد نیز شده است و سبک زندگی نوجوانان را بهم ریخته است. اینکه فضای مجازی چه تأثیری روی ما می‌گذارد به خودمان برمی‌گردد و اگر هدفمند از این رسانه جمعی استفاده کنیم حالمان خوب است. قبل از شیوع ویروس کرونا بسیاری از افراد شاغل علاقمند به یادگیری انواع زبان و هنر و... بودند، اما فرصتی پیدا نمی‌کردند در حالی که در زمان کرونا توانستند از آموزش‌های مجازی استفاده کنند. مقام معظم رهبری علیه السلام بر این باورند که: « فضای مجازی یک ابزار بسیار کارآمد است برای اینکه بتوانید پیامتان را به اقصى نقاط دنیا برسانید.» بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در دیدار طلاب حوزه‌های علمیه استان تهران، ۱۳۹۶/۰۶/۰۶.

در فضای مجازی هر فردی باید اطلاعات کافی و آموزش دیده باشد تا در دام برخی از سودجویان نیفتند. بنابراین کاربران ناآگاه، بی اطلاع، یا ساده و خوش خیال، آسیب پذیرترین طعمه‌ها، اهداف و قربانیان، افرادی هستند که اخلاق را در فضای سایبری نادیده می‌گیرند. از این رو آگاهی بخشی مداوم به افرادی که در صدد ورود به فضای سایبر هستند، یکی از بهترین راه‌های برطرف ساختن موانع، اخلاق سازی فضای سایبر است. این آگاهی و آموزش‌ها می‌تواند درباره مخاطرات و خطرات گوناگون و متنوعی باشد که بر سر راه کاربران قرار دارد. در آموزه‌های قرآنی نیز به انسان سفارش شده که در غذای خویش تامل و دقت داشته باشند مانند آیه‌ای در قرآن کریم که میفرماید: «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لَتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» و اموالتان را در میان خود به باطل و ناحق مخورید . و آن را به عنوان رشوه به سوی حاکمان و قاضیان سرازیر نکنید تا بخشی از اموال مردم را [ با تکیه بر حکم ظالمانه آنان ] به گناه و معصیت بخورید ، در حالی که [ زشتی کارتان را ] می دانید.» (بقره: ۱۸۸) همچنین خداوند متعال می‌فرماید: «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ» پس باید انسان به غذای خود بنگرد.» (عبس: ۲۴) با توسعه معنایی در واژه طعام و شمول آن به غذای روح و جسم، می‌توان گفت: هر یک از کاربران اینترنت لازم است توجه کنند، خوراک فکری و روحی‌ای که در هر یک از بخش‌های فضای مجازی به آنها عرضه می‌شود، آیا از نظر اخلاقی سالم هست یا خیر؟ تقویت این روحیه‌ی خود غربالگری در افراد

پیش‌بینی کنید که او چه کار می‌خواهد بکند، حتماً ضربه می‌خورید. دشمن که نخواهیده؛ او بیدار است امیر المومنین امام علی علیه السلام می‌فرماید: «وَأَنَّ أَخَا الْحَرْبِ الْأَرْقُ وَ مِنْ نَامَ لَمْ يَنْمِ عَنْهُ؛ مرد جنگجو همیشه بیدار و هوشیار است، و هر که از دشمن آسوده بخوابد دشمن نسبت به او نخواهد خفت.» (نهج البلاغه، نامه ۶۲). شما اگر حواست پرت شد، شما اگر از موقعیت خودت غافل شدی، دلیل این نمی‌شود که دشمنی هم که در مقابل توست، حواست پرت شده باشد؛ او ممکن است حواست جمع باشد، بزند. پس باید حواسها جمع باشد. اینکه ما این همه عرض می‌کنیم، توصیه می‌کنیم، تأکید می‌کنیم، هم به مسئولین، هم به مردم، که خودتان را به مسائل فرعی سرگرم نکنید، برای خاطر این است. اینکه به مطبوعات، به رسانه‌ها، به روزنامه‌ها، به پایگاه‌های اینترنتی که امروز رواج پیدا کرده است، هی سفارش می‌کنیم که از وارد کردن حرف‌ها و مطالب نادرست که ذهن مردم را مشغول می‌کند به فضای ذهنی مردم پرهیز کنید، به خاطر این است.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در دیدار مردم قم، ۱۳۹۱/۱۰/۱۹). و همچنین ایشان فرمودند: «ابزارهای تسهیل‌کننده، مثل رایانه‌ها و ارتباطات اینترنتی و فضای مجازی و سایبری الان در اختیار شما روحانیون است. اگر بتوانید اینها را یاد بگیرید، می‌توانید یک کلمه حرف درست خودتان را به هزاران مستمعی که آنها را نمیشناسید، برسانید.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در دیدار علما و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹).

نکته قابل تاملی که باید دانست این است که همیشه دنیا پراز پدیده‌هایی است که کاربرد دوگانه «خوب، بد» دارند. چیزی که امروز ما در جامعه به آن نیاز داریم مهندسی در کار فرهنگی است. کار مهندسی فرهنگی شناخت این نیازها و هدایت آنها به سمت اهداف درست و مورد نظر است که با افزایش آگاهی و دسترسی به اطلاعات، آن را به خوبی پیش ببریم. لذا نفوذ از دروازه علم و دانایی از دیگر روش‌های موجود در فضای مجازی برای نفوذ و استعمار فرانو در ملت هاست. علم و یادگیری در اسلام آنقدر مهم و با ارزش است که حتی حسادت و تملق در این عرصه کار مثبتی دانسته شده است. چنان که در روایتی از امام علی علیه السلام آمده است: «لَيْسَ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِ الْمَلَقُ وَلَا الْحَسَدُ إِلَّا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ؛ تملق حسد بر مومن روا نیست مگر در طلب علم و دانش.» (شعبه حرانی، تحف العقول، ج ۲، ص ۲۰۷). بسیاری از کسانی که امروزه از ابزارهای هوشمند ارتباطی، ماهواره، اینترنت و... استفاده می‌کنند مهم‌ترین دلیل استفاده خود را عقب نماندن از غافله علم و فناوری می‌دانند و دقیقاً از همین جهت مورد هجوم قرار می‌گیرند. نظرآزمایی با موضوعات مختلف در اینترنت کانال‌های خاص علمی در ماهواره، مجلات علمی مانند "isi" تارنماهای علمی، برنامه‌های علمی در تلفن‌های همراه و رایانه امکان ارائه مطالب علمی به صورت دور سخنی (ویدئوکنفرانس) از جمله روش‌های نفوذ در ملت‌ها است. نوسازی طراحان فضای مجازی در این زمینه، آنقدر زیرکانه و هوشمندانه انجام پذیرفته است که برخی بدون آن که لحظه‌ای به تبعات رسانه‌های غیره بومی بیاندیشند و یا برآیند کلی استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی را ملاحظه کنند تفکرشان این است که، تنها راه علم‌آموزی در دنیای کنونی استفاده از وسایل ارتباطی نوین است. این تفکر در قشر دانش‌آموز، دانشجو، فرهنگیان، اساتید و حتی طلاب مورد پذیرش واقع شده و ریشه دوانده است تا جایی که برخی آن را به کتاب و فرهنگ مطالعه ترجیح می‌دهند.» (کهنوند، همان، ص ۱۶۵).

## د) فرصت ارتباط و تعامل با دیگران

از دیگر مولفه‌های آثار اجتماعی حضور موثر در فضای مجازی، فرصت ارتباط و تعامل با دیگران در فضای مجازی است.

مقام معظم رهبری علیه السلام در رابطه ارتباط و تعامل با دنیا می‌فرماید: «آن چیزی که موجب قطع رابطه می‌شود، آن بایستی از بین برود؛ و الا ما معتقد به ارتباط با همه‌ی دنیا هستیم؛ ارتباط هم، بحمدالله داریم. در بعضی از دولت‌هایی که بشدت پایبند به مبانی بودند، مثل دولت شهید رئیسی، ارتباطات دنیایی‌مان هم تقویت شد، ارتباطات بین‌المللی‌مان هم تقویت شد. بنابراین اینکه می‌گوییم بایستی چشم‌مان به بیگانگان نباشد، به معنای قطع رابطه نیست، به معنای شجاعت ملی است، به معنای استقلال ملی است. شما اگر شجاعت ملی داشته باشید، استقلال ملی داشته باشید، ملت ایران شخصیت خود، توانایی خود، استقلال خود، قدرت پیشرفت خود را به دنیا نشان بدهد، احترامش در دنیا بسیار بیشتر و بالاتر خواهد شد؛ کما اینکه بحمدالله همین‌جور هم شده؛ انسان توفیقات بیشتری هم پیدا می‌کند.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در دیدار مردمی در آستانه انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم، ۱۴۰۳/۰۴/۰۵).

همچنین ایشان فرمودند: «ما راه تعامل و مذاکره و مبادله و تبادل نظر و نشست و برخاست و معامله‌ی با هیچ کشوری در دنیا را جز همین رژیم صهیونیستی و آمریکا نیستیم؛ عملاً هم مشغول تلاش و فعالیت هستیم لکن همین طور که بارها گفته‌ایم مطلقاً نبایستی اعتماد ما به غیرنیروی داخلی باشد؛ بخصوص به آن کسانی که علم دشمنی در برابر جمهوری اسلامی و نظام اسلامی بلند کرده‌اند که در رأس آنها بعد از آمریکا همین چند کشور اروپایی‌اند.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۸/۰۷/۰۴).

و ایشان درباره ارتباط و تعامل با دیگران در نگاه اسلامی نیز فرمودند: «مردمی بودن، ارزشی بالاتر از انتخاب شدن به وسیله مردم است. بعضی افراد ممکن است در یک نظام دموکراتیک، به شکل دموکراتیک هم انتخاب شوند، اما با مردم رابطه‌ای نداشته باشند. اینها مردمی نیستند.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در دیدار با جوانان در مصالای بزرگ تهران، ۱۳۷۹/۰۲/۰۱) و مثل مردم زندگی کردن، موضوعیت دارد: «مردمی بودن به ادعاکردن نیست. با مردم، با زندگی مردم کنار بیاییم، مثل مردم زندگی کنیم، با طبقات مختلف مردم انس بگیریم. این، معنای مردمی بودن است.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در جلسه درس خارج فقه، ۱۳۹۸/۰۱/۰۳) امتیاز دولت‌ها به مردمی بودن آنهاست. وقتی از دولت جوان حزب‌اللهی سخن گفته می‌شود، اولین و مهمترین ویژگی این دولت انقلابی «پایبندی به ارزشهای مبانی و اساسی اسلام است.» و مؤلفه‌ی مهم دیگر، اعتقاد به «محور بودن مردم است.» (بیانات رهبر معظم انقلاب علیه السلام در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۹۵/۰۳/۱۴).

تکنولوژی ارتباطی این امکان را فراهم کرده است که انسان‌ها بدون واسطه دیگران با یکدیگر سخن بگویند، ارتباط برقرار کنند، از افکار و دیدگاه‌های هم مطلع شوند و بریکدیگر تاثیر بگذارند. همین قدرت جادویی رسانه‌های نوین است که آن را به یک سلاح موثر فرهنگی بدل کرده است؛ و میلیون‌ها کاربر در اینترنت در اقصی نقاط دنیا قرار دارند که سبب پیدایش اجتماع بزرگی از انسان‌ها شده که آنها را در کنار یکدیگر قرار داده است. به این اجتماع، اجتماع مجازی گفته می‌شود که فرصتی برای تعامل با یکدیگر در این فضا می‌شود.

واقعیت این است که گسترش شبکه جهانی اینترنت فاصله‌ها را کم کرده و به ایجاد نوعی تشابه، به ویژه در جوانان، انجامیده است، اعضای کمیسیون توسعه اجتماعی سازمان ملل متحد گزارش داده‌اند که در گردهمایی‌های خود در شهرهای قاره‌های گوناگون، شاهد بوده‌اند که جوانان خیلی شبیه به هم شده‌اند و این شباهت، بارنگ باختن مرز جوامع و رفتن به سوی نوعی جامعه اطلاعاتی و شبکه‌ای، بیشتر شده است اما باید توجه داشت که به یمن گسترش وسایل ارتباطی و رسانه‌ها، جوامع مختلف اگر آگاهانه و با برنامه ریزی عمل کنند، می‌توانند برای تحولات مثبت از آن استفاده کنند و به نوعی همزیستی سالم جهانی دست یابند. مبارزه با مواد مخدر در سطح جهانی، حفظ محیط زیست، همبستگی انسان‌ها، احترام به حق حیات، محترم بودن حریم زندگی خصوصی افراد، احیای حقوق مادران و کودکان، تاکید بر عدالت جهانی، گرمی داشتن کرامت انسان‌ها و توجه به حقوق اقلیت‌های دینی و اجتماعی، توسعه پایدار و اجازه مطرح شدن سایر فرهنگ‌ها و ارزش‌ها مباحثی هستند که می‌توانند با بهرگیری از همین فضای موجود اطلاعاتی، وجه دیگری را در تعامل فرهنگ‌ها نشان بدهند.

بنابراین، امروزه ورود به دنیای مجازی و یا به عبارت بهتر زندگی در محیط‌های مجازی امری بدیهی به شمار می‌رود لازمه تعامل در این محیط‌ها برخورداری از یک سری مهارت‌های فنی و رفتاری است. از مهم‌ترین ویژگی اینترنت ایجاد پیوندهای مناسب بین افراد در اقصی نقاط دنیا می‌باشد. فضایی که در آن امکان ایجاد روابط انسانی و اخلاقی میسر است و می‌تواند کانونی برای ایجاد اخلاق سازنده انسانی نیز باشد. در نهایت با نزدیک کردن ملت‌ها به همراه تقویت تعامل و روابط انسانی صحیح میان آنها، آرزوی دیرین بشر برای ایجاد آرمان شهر جهانی، یا به عبارت دیگر، جهانی شدن میسر خواهد شد.

## نتیجه گیری

از آنچه گفته شد به وضوح می‌توان ارتباط تنگاتنگ فضای مجازی با سبک زندگی بشریت را درک کرد، آنجایی که زندگی بشریت به سمتی حرکت کرد که برای انجام امورات خود متکی به فضای مجازی شد، البته این اثرگذاری و دخالت فضای مجازی در زندگی بشریت آسیب‌هایی را در پی دارد که عدم رعایت آن منجر به اخلال در نظم زندگی و سبک زندگی بشریت شده است، آسیب‌هایی که منجر به ایجاد نقصان‌های جسمانی و روانی می‌شود، لذا نقش خانواده بسیار موثر است، چرا که اولین افرادی که می‌توانند از این آسیب مطلع شوند، نزدیک‌ترین افراد یعنی خانواده می‌باشند، چرا که در پشت این فضای ناامن دشمنانی قرار گرفته‌اند که در تلاش هستند از طریق فضای مجازی به بنیان خانواده و در نتیجه به جامعه آسیب بزنند، کما اینکه با نگاهی بر تاریخ درمی‌یابیم که جنگ



بشریت روز به روز از حالت فیزیکی به سایبری تبدیل شده و هم اکنون به اوج خود رسیده است، پس چنین نتیجه گرفته می‌شود که فضای مجازی جزء جدانشدنی از زندگی ما شده است و دارای آسیب‌های فراوانی می‌باشد که برای جلوگیری از آن باید برخوردهای فرهنگی و آداب شناختی و شیوه استفاده از این فضا را فرا گرفت و همچنین پدر و مادر در خانواده جهت حفظ سلامت فرزندان‌شان از این گزندها، نیاز است علاوه بر موارد مذکور در بعضی مواقع از برخوردهای ممانعتی نیز استفاده نمایند تا جلوی ایجاد آسیب گرفته شود.

## منابع

\*قرآن کریم

- (۱) ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، مصحح: غفاری، علی اکبر، قم: جامعه مدرسین، چاپ دوم، ۱۳۶۳ ق.
- (۲) امانلو، حسین، بشقاب‌های سمی، تهران: فرآهنگ اندیشه، چاپ سوم، ۱۳۹۳.
- (۳) تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، مصحح: «رجائی، سید مهدی»، قم: دار الکتاب الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ق.
- (۴) حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: آل بیت الحیا التراث، ۱۳۶۷.
- (۵) حلی، احمد بن فهد، عدۀ الداعی و نجاح الساعی، قم: موسسه معارف اسلامی، ۱۴۲۰.
- (۶) خامنه‌ای، سیدعلی، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران: چاپ اول، ۱۳۷۳.
- (۷) دشتی، محمد، نهج البلاغه امیرالمومنین علی ۷، قم: جلوه کمال، چاپ پنجم، ۱۳۹۲.
- (۸) راجی، سید محمد حسین، راه‌های نفوذ دشمن، مشهد: کتابستان، چاپ ششم، ۱۳۹۶.
- (۹) راوندی، قطب الدین، سلوة الحزین المعروف بالدعوات، محقق: سید محمدباقر موحد ابطحی اصفهانی، قم: ناشر: مدرسه الامام المهدی (عج)، چاپ اول، ۱۳۶۶ ش.
- (۱۰) عباسی دره بیدی، احمد، یوسفی، سارا، محمودی، فاطمه، فناوری فضای مجازی و پیشرفت، کنگره پیشگامان پیشرفت، شماره: ۱۰، ۱۳۹۵.
- (۱۱) فخری، محمد مهدی، خانواده‌ها بدانند مروری بر آسیب‌ها و راهکارهای استفاده از فضای مجازی، قم: مهر امیرالمومنین ۷، چاپ پنجم، ۱۳۹۸.
- (۱۲) کهوند، محمد، شبکه‌های عنکبوتی، قم: ذکری، چاپ اول، ۱۳۹۵.
- (۱۳) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: «غفاری علی اکبر و آخوندی»، محمد، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.

- ۱۴) موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی؛، صحیفه امام(خمینی؛، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران)، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی؛، تهران: چاپ ۱۵، ۱۳۸۹ ه. ش.
- ۱۵) نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم: مؤسسه آل البيت؛، چاپ اول، ۱۴۰۸ ق.
- ۱۶) وطنی، منصوره، نقش تربیتی والدین و رسانه های گروهی در الگو پذیری نوجوانان و جوانان قم: باقیات، چاپ اول، ۱۳۸۸.